

Elbeszéléskötet mint szöveg-tárlat

Pienták Attila: Tárlat

Pienták Attila elsőkötetes novellista elbeszélései nem ismeretlenek a kortárs irodalmi folyóiratok olvasói előtt: *Tárlat* című kötetének írásait a *Napút*, a *Palócföld*, a *PoLiSz*, a *Lyukasóra* és az *Árgus* közönsége már ismerheti.

Azonban – miként a cím is sejteti – a *Tárlat* több, mint a szerző másfél évtized alatt (többnyire) már megjelent írásainak összessége; s a kötet címe sem csupán annak bevezető írásával azonos. Hangsúlyosan tudatos kompozíciót ígér a *Tárlat* azáltal, hogy a szerző a világ dolgainak időben és térben is széles spektrumát teszi novellatémává, s témagazdagsága ellenére – vagy épp ezért – jól elrendezett és megkomponált kötetben, egységes metszket kínálva, sokszínű műfaji köntösben, s jól körvonalazható ízlésű célközönségnek.

De milyen témák, problémák és hangulatok szövik át a szöveg-tárlatot?

A cím, az elbeszéléskötetet bevezető, az azt befejező írás, valamint a könyv borítója egymást értelmezi. A bevezető szöveg meg nem nevezett hőse nyugodt léptekkel közeledik egy ház felé, a frissen locsolt gyepon át, a feléje rohanó kutya mellett belép egy újonnan meszelt házba, háromszor ismételve meg ezt: a szöveg ugyanis három, majdnem szóról szóra, de mégsem pontosan egyező rövidke bekezdésből áll – gondolatrítmuson alapulva. A borítón látható kép (vizuális szöveg) azonban, melyet a szerző fotójából Scheffer Miklós készített –, egy pusztuló, ablak nélküli, málladozó falú épületet ábrázol. Csak a főfalat. Meghökkenítő ellentétben áll ez a címadó írással, s ezáltal várakozással tölti el az olvasót: vajon a kötet tartalma a pusztuló, lecsupaszult falak előtti állapotot vagy a renoválás utáni pillanatokat tematizálja-e majd? A kötet utolsó elbeszélése (*Bemutatás*) lezárja a kereset szerkezetét, s ezáltal új jelentéssel árnyalódik a gondolatrítmuson alapuló bevezető szöveg. Az én-elbeszélés a szülői házba mint élettelen térbe való visszatérést, illetve annak bemutatását mondja el emlékezői pozícióból. A kötet többszöri elolvasását követően arra a belátásra jutottunk, hogy nem annyira tartalmi, mint inkább a kötet műfaji világának metaforája rejlik e keretszerkezetben. A címadó szöveg, mely az események, történések körkörös ismétlődésére, talán ugyanannak a témának a különböző intenzitású megélésére és ugyanannak a műfajnak a másként való alkalmazására is figyelmeztet, implikálja a Karinthy óta közhellyé lett „minden másként van gondolatát”. A kötetre értve: magunkénak érzett és ismert műfajok számos variációban, modalitással és tartalommal térhetnek vissza, csak az alapstruktúra állandó. Vagy talán még az sem.

A recensens számára úgy tűnik, a kötet novelláinak szerzője mintha a fantázia és az abszurd fikció világában érezné jól magát. Az irodalomtörténész-ként ismert Pienták Attilától nem meglepő, hogy vonzza a történetiség, s az sem, hogy bőségesen

található a kötetben történeti korokat (*Az angyal*), sőt esztétikát megidéző elbeszélés (*Találkozásom a német szellemi történet nagyjaival*) is. Ugyanakkor nehezen meghatározható ezeknek az elbeszéléseknek a műfaja, melyek látszólag történetieknek tűnnek fel, valójában azonban az abszurd világához közelítő áltörténelmi, anakronisztikus vagy több idősíkot kontamináló novellák (*Az angyal*, *A pályakezdő Martin Heidegger és utókor*). A történeti idő csak ürügyül szolgál – anakronisztikus elemek keveredése által – a stílus- vagy korparódiák születéséhez. A műfaj formai elemeinek áladatokkal való megtöltése áll a tanulmánynak vagy tudományos témában íródott esszének feltűnni akaró írások esetében is (*Dürer és a tejtermékek*). A műfajnak megfelelő, szabatos metanyelven megírt szövegnek konkrét valóságtartalma nincs, nem létező képekre, műalkotásokra és valótlán eseményekre hivatkozik, mindazonáltal a tudományos esszé minden formai kellékének, struktúrájának tökéletesen megfelel. Ugyanakkor az össze nem illő forma és téma egyesítése, illetve a hamisítás nyilvánvalóvá tétele révén nem kevés humorral hat.

Az esszéírára reflektál a *Patrique Laforgue szerelmesdala* című írás is, mely a címadó szerző életrajzában lehetséges variációit tartalmazza. Hayden White gondolatát tükrözi vissza a tények felsorakoztatásának újra és újra nekifutó szerkesztésmód, mely szerint történettudomány nem létezik, csupán történetírás, mivel a múlt nem, csak az arról referáló szövegek kutathatók. Ez utóbbiak hiányosak vagy tévedhetnek, így a történelem csak a fikció fikciója, tehát a történetírás is csak fikció.

A kötet elbeszéléseinek egy jelentős része a krimik sablontörténeteinek és keretnarratívájának a sűrítése, újramondása – nem különösebben újszerű tartalommal (*Ez csak a kezdet*, *Ablakban*, *Idegen házban*). A szerző a krimi struktúráját analizálva, újrakonstruálva tölti meg a kötelező formai kellékeket a médiában tucatszámra elhangzó bűnügyi hírekhez hasonló történetekkel – ez esetben (anti)történettel –, ezáltal mondva véleményét a műfajról. Egybevág ez az érdeklődés napjaink irodalomtörténeti kutatásának a krimi és a detektívtörténet iránti kitüntetett figyelmével, a műfaji struktúra analizálásának újra és újra felbukkanó igényével.

A valóság és fikció világát ütköztető, azt paródia tárgyává tevő *Az éjszaka teremtményei* című írás, mely abszurd és groteszk jegyeket egyaránt felillant, szintén a műfajiság kérdését feszegeti: a történet hőse – a külvilág számára rejtélyes módon – képzelete, írói fantáziája által teremtett lények által hal meg: előzmény és következmény, ok és okozat, szerző és alkotás logikai kapcsolatának rutinját rúgva fel, hatásesztétikai paródiával állván szemben.

Hogy a szerző mennyire szkeptikus és kritikus a jelenkorral szemben, azt a korunk jelenségeire reflektáló szövegek is tükrözik. Csupa kórkritika:

hogyan válik üzletté és devalválódik egy nem hétköznapi képesség feltűnése (*Hattyúdál*), illetve a kiüresedett étellel szembenézni sem tudó (*Ugrás szerda délután*), vagy éppen tudó (*Hazatérés*) öngyilkosok utolsó óráinak realista bemutatása. Ez utóbbi novellák lélektani karakterük miatt kivételt képeznek a kötetben.

Pienták szövegeinek egy része kifejezetten Örkény egyperceseinek struktúráját követi, s telik meg aktuális tartalmakkal. A szerző írásai összességében is Karinthy Frigyes és Örkény István rövidprózai műfajait idézik, azok hagyományát folytatva. A rövid, tömör, humoros *A könyv* című kispróza – mely a recenzius szerint a kötet legjobb írása – több aspektusból is definiálja a könyvet, illetve annak létmódját, abszurd jelentésrétegekkel, tulajdonságokkal ruházva fel. De ugyanebben a témakörben maradv a *Hirdetés*, mely „Kossuth Lajos nemi életét” feldolgozó kötet reklámszövege, a tudomány bulvarizálódását teszi témává.

Egy következő, (ál)parabolákat és (ál)tanmeséket tartalmazó, egyszerre humoros és pesszimista szövegcsoporthat (*Allatmesék*), mely az olvasói elvárással szemben nem fogalmaz meg tanulságot, csak szürreális képeket, nemritkán metafizikai (ti.: Mi a dolgok valódi természete?) kérdéseket.

Mint a fentiekből is látható, a szerző a világ különböző területeiről (irodalom, média, tudomány, publicisztika) származó szövegek és műfajok átiratára, szépirodalmivá tételére vállalkozik

kötetében. A kötet bevezető írásában ismétlődő, prózai gondolatritmus logikája szerinti „minden egy kicsit másképpen van” érzését, vagy legalábbis, a „másképp is lehet” hangulatot sugallja a világ dolgainak ábrázolásában. Olykor humorral, olykor szolid melankóliával, olykor hideg tárgyilagossággal; áttetsző, letisztult, szóképeket alig használó minimalista prózanyelven írva, a hogyan mondás helyett a mit mondásra irányítva a figyelmet. És arra, hogy a világban bennünket körülvevő jelekhez, szöveghez ne csak rutinszerűen közeledjünk, hanem lehetséges többletjelentéseire figyelve, vagy éppen megszokott jelentésében kételkedve.

A *Tárlat* olvasásához tehát nem kevés humor, az abszurd és groteszk iránti fogékonyság kell, mivel azt sugallja, hogy semmi sem az, aminek látszik. A szöveg-tárlatot összességében pozitív olvasói benyomásokkal letéve a kötet egyik darabja, a *Miként táncolt a teremőr Brandenburgi Katalinnal?* jut eszünkbe, mintegy összegzőként. A novellában a múzeumi őr régóta vágyakozott az őrzésére bízott díszöltözet tulajdonosával és szerelme tárgyával, Brandenburgi Katalinnal táncolni. Míg egy nap, hosszas készülődés után, az állhatatos teremőr betörte a Bethlen Gábor özvegyének ereklyéit őrző tárló ablaküvegét, és megvalósította álmát, az újraéledt asszonnyal táncolt. Várjuk tehát a tánc folytatását, a következő kötetet. (*Savaria University Press*)

Rózsafalvi Zsuzsanna

E számunkat nyomta és kötötte az AS-Nyomda Kft. Szilády Üzem

6000 Kecskemét, Mindszenti krt. 63.
Tel.: +36 76 481 401; Fax: +36 76 481 204
E-mail: szilady@axelspringer.hu
www.as-nyomda.hu; www.szilady.hu

Folyóiratunk megjelentetését a Nemzeti Kulturális Alap

